

התנדבות בפקולטה - הקליניקה לזכויות אדם

בלהה ברג*

מנהלת הקליניקה מציגה בפניכם את מקבץ התכניות החברתיות וההתנדבותיות הפעילות אצלנו בפקולטה השנה, ומביאה סיפור ייחודי מפעילות הקליניקה. כל שנותר לכם הוא לקרוא - ולבחור!

נפגעי אלימות במרכזים שונים בירושלים.
2. זכויות נשים - במסגרתו מועברות סדנאות לנשים בשכונות ובמרכזים קהילתיים בתחום הזכויות בעבודה ואלימות במשפחה, וכן משתלבים הסטודנטים בפעילות מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית.
3. לב המשפט - במסגרתו פועלים הסטודנטים במתני"סים בשכונות, ונותנים יעוץ משפטי בסיוע ע"ד מתנדבים.
למרכז ברירה מטרות משולבות: חיזוק הקשר בין הפקולטה למשפטים לבין הקהילה, וחינוך הסטודנטים למעורבות חברתית, טיפוח רוח ההתנדבות והתרומה לחברה.
הפקולטה מממנת ארבעה רכזים המפעילים את המתנדבים ואת ההוצאות הנלוות לקיום הפעילות.

הקליניקה לזכויות אדם - סיפור לדוגמה

הקליניקה לזכויות אדם מייצגת מגוון אנשים וקבוצות אוכלוסייה המופלות על ידי הרשויות. אחד המקרים המיוצג על ידנו והמצביע על הצורך של כל אחד מאיתנו להירתם ולפעול כנגד מדיניות מפלה של רשויות המדינה הינו המקרה הבא:
שבט אח עוקבי התגורר על אדמותיו הפרטיות עם קום המדינה ועד 1951. ב-1951 קיבל ראש השבט דאז צו מהמפקד הצבאי של האזור, כי עקב הצורך בביצוע אימונים צבאיים רחבי היקף עליהם לפנות את הקרקעות עליהן הם יושבים לתקופה של חצי שנה. בני השבט הועברו לתקופת הביניים לשטח אחר בנגב. לאחר חלוף התקופה הנקובה בצו ביקשו בני השבט לחזור לאדמתם אך נמסר להם על ידי המפקד הצבאי כי הם אינם רשאים לחזור לאדמתם, וכי עליהם להישאר במקום החדש. ניסיונותיהם לחזור ולעבד את אדמתם נתקלו בהתנגדות הרשויות. מאז 1951 ועד היום הם מתגוררים בתנאים קשים ביותר, ללא כל תשתיות, ללא חיבור לחשמל, ללא מערכת ביוב, ללא כבישים וללא כל תנאי תברואה סבירים, ובלי שכל גורם שלטוני ייקח על עצמו את האחריות לפינוי האשפה מהמקום. המשפחות מתגוררות בצריפים רעועים בלי כל אפשרות חוקית לקבל היתר בניה, כשמדי פעם מוצאים צווי הריסה כנגד המבנים הארעיים במקום. כאשר הוחלפו קווי החשמל בסביבה הועבר קו מתח גבוה מהישוב חורה הסמוך לכיוון ערד תוך ביצוע מעקף מסביב לישוב אל עוקבי ובלי לאפשר לתושבי הכפר להתחבר לחשמל. בני השבט פנו אל הקליניקה בבקשה לסייע להם בשני מישורים: מעבר לישוב קבע ועד אז - חיבור לחשמל.

בבירור העובדות התברר, כי לפני שנתיים משרד הפנים תכנן לשבט אחר שנעקר באופן דומה מאדמתו תוכנית מיתאר לישוב קבע. התוכנית לא התקבלה על ידי בני השבט האחר ונציגי שבט אל עוקבי פנו אל הרשויות השונות בבקשה להעביר אותם אל המקום המתוכנן. בפגישות שונות הובטח להם לקדם את האפשרות להעברתם לישוב הקבע המתוכנן, אלא שבשלב מסוים נמסר להם, כי התוכנית החדשה מבוטלת. לאחרונה נודע לנציגי השבט כי "התוכנית המבוטלת" עומדת לעבור הסבה להקמת ישוב יהודי חדש בנגב. על פי כתבות בעיתונים מטרות הקמת הישוב החדש היא למנוע התיישבות ו"השתלטות" של בדואים על אדמות מדינה.

הקליניקה לזכויות אדם מייצגת את השבט בהתנגדות לתוכנית המיתאר החדשה ובדרישה ליישב אותם במקום המיועד על פי תוכנית המיתאר הקיימת לישוב בדואי. הקמת ישוב קבע עבור בני השבט עשויה להביא לתיקון קל של קיפוח המתמשך כבר 50 שנה.

התכניות הקיימות כיום בפקולטה בתחום המעורבות החברתית הינן מסוגים שונים הדורשים מעורבות ברמות שונות מהפקולטה:
1. **קליניקה פלילית:** עורכי דין מנחים סטודנטים בהגנה משפטית על נאשמים מחוסרי אמצעים בהליכים פליליים. התכנית משולבת עם הסניגוריה הציבורית ולפיכך הפעלת עורכי הדין מתבצעת בפועל על ידי הסניגוריה הציבורית. הפקולטה מממנת את המנחים האקדמיים של הקליניקה. התכנית מהווה קורס שנתי המזכה את הסטודנטים ב-6 נקודות זכות.

2. **קליניקה לזכויות אדם:** תכנית שבמהלכה מופעלים סטודנטים על ידי עו"ד בייצוג פונים וקבוצות אוכלוסייה מופלות בתחום הרחב של זכויות אדם. מטרת התכנית הינה לחשוף את הסטודנטים לעולם זכויות האדם ולאפשרויות הטמונות בכלים המשפטיים לשינוי חברתי, ולסייע לאוכלוסיות מוחלשות במימוש זכויותיהן. גם ההשתתפות בתכנית זו מזכה את הסטודנטים ב-6 נ"ז.

3. **קליניקה לסיוע משפטי:** הסטודנטים מופעלים על ידי עורכת דין בייצוג אנשים הזכאים לסיוע משפטי בתחום המשפט האזרחי. התכנית באה לתת מענה למימוש הזכות לייצוג של אנשים בעלי יכולת כלכלית נמוכה במיוחד במקרים מורכבים הדורשים השקעת זמן וחשיבה משפטית מעמיקה.

4. **תוכנית דיני רחוב:** תוכנית שבה מעבירים סטודנטים למשפטים סדנא בחוק ומשפט לכ-60 נערים ונערות מקבוצת סיכון גבוה. רוב בני הנוער המשתתפים בתכנית סובלים מבעיות בלימוד והתנהגות. הסדנא מעצימה ומעשירה אותם, מחזקת את דימויים העצמי והזהותם עם החברה. הסטודנטים עצמם מקבלים הכשרה מתאימה ומלווים על ידי מורה של הפקולטה ורכז מקצועי.

השנה פועלות 4 קבוצות של סטודנטים ב-4 מרכזים:
1. שרות מבחן לנוער: עבודה עם נערים שבית המשפט העבירם לטיפול קציני מבחן.
2. עבודה עם נערות ב"מסילה" - נערות מרקע סוציאוקונומי קשה, שנמצאות בסיכון גבוה.
3. קדום נוער - בפת. כנ"ל - קבוצות נוער בסיכון.
4. עבודה בשיתוף עם על"מ - פעילות שתתקיים באמצעות נייזות ברחוב, במפגשים עם נוער שולים. המטרה כאן הינה לעבוד על העצמת קבוצת בני הנוער, שתסייע בהעצמת אחרים.

הסטודנטים מזוכים ב-6 נ"ז בגין ההשתתפות בתכנית.
5. **סיוע משפטי:** קורס שנתי שבמהלכו מופנים הסטודנטים לארגונים העוסקים בסיוע משפטי בתחומים שונים: הלשכה לסיוע משפטי, האגודה לזכויות האזרח, המועצה לשלום הילד, סינגור קהילתי, זיכות, התנועה לאיכות השלטון ועוד. הסטודנטים מבצעים עבודה משפטית ומסייעים לארגונים בקידום מטרות כגון: קידום השוויון בחברה הישראלית, העצמה חברתית, הגנת ילדים ועוד. תכני העבודה של הסטודנטים נקבעים על ידי כל ארגון וארגון. הפקולטה מקשרת בין הסטודנטים לארגונים, ובונה מערך הרצאות עיוני לתמיכה בפעילות המשפטית של הסטודנטים בארגונים. הסטודנטים מקבלים בקורס זה 6 נ"ז.

6. **תכנית משולבת של סטודנטים מפקולטאות שונות הפעילים בארגוני זכויות אדם שונים:** בהיקף של 10 שעות שבועיות ומופעלים על ידי מרכז מינרווה. הסטודנטים זוכים למיגלה שנתית בגין פעילותם, המוכרת גם כקורס אקדמי וב-4 נ"ז. מימון התכנית - על ידי מרכז מינרווה.

7. **מרכז ברירה:** מרכז התנדבותי שבמסגרתו פועלים בהתנדבות למעלה ממאה סטודנטים וסטודנטיות הפועלים בשלושה מוקדי פעילות:
1. זכויות ילדים - במסגרתו מלווים המתנדבים באופן אישי ילדים